

Hvem vil ikke gerne gøre en forskel?

Studerende er blevet spurgt, hvad der betyder noget for deres karrierevalg. Hvad kan man gøre for at øge interessen for at arbejde med gamle patienter?

Hvem skal egentlig tage sig af vores ældre borgere i fremtiden, når de får behov for sundhedsydelser? Det skal – udover læger – fx sygeplejersker og fysioterapeuter selvfølgelig. Det står beskrevet i *Bekendtgørelserne til sundhedsprofessionerne*, at ældre er et arbejdsområde for deres ydelser. Så hvorfor overhovedet stille ovennævnte spørgsmål?

Spørgsmålet er vigtigt, fordi vi som undervisere ved sygeplejerskeuddannelsen ofte hører studerende udtrykke negative holdninger til ældre. Ældre er tydeligvis ikke en patientgruppe, de er optaget af og tænker ind i deres fremtidige arbejde. Samme tendens går igen i international litteratur om emnet (eks. Abrahamsen, 2015; Neville, Dickie, & Goetz, 2014). Dette er bekymrende, da ældre patienter både nu og i fremtiden er og forbliver den største patientgruppe i sundhedsvæsenet. Spørgsmålet er endvidere, om disse holdninger også findes hos studerende på andre sundhedsfaglige uddannelser end sygepleje? Følgende empiriske studie fra VIA Aldring og Demens, Center for Forskning, har haft som formål at undersøge sundhedsstuderendes drømme om deres fremtid i sundhedsvæsenet med henblik på at få indsigt i, hvad der betyder noget for de studerendes karrierevalg – og i et videre perspektiv: hvad man kan gøre for at øge interessen for at arbejde med gamle patienter? (1)

Fokusgruppeinterviews med sundhedsfaglige studerende

Deltagerne i studiet er studerende fra de sundhedsfaglige professionsuddannelser i *fysioterapi, ergoterapi, sygepleje, psykomotorisk terapi* samt *ernæring og sundhed* ved VIA University College i Region Midtjylland. De studerende er rekrutteret efter annoncering på uddannelserne.

Der er tale om et kvalitativt tværsnitsstudie bestående af ni monofaglige fokusgruppeinterviews med studerende, som netop har påbegyndt deres studium, og ni monofaglige fokusgruppeinterviews med studerende, som er ved at færdiggøre deres studium. I alt har vi inden for et halvt år gennemført 18 fokusgruppeinterviews fordelt på de nævnte uddannelsesretninger og fordelt hen over hele Region Midtjylland, så både by- og landdistrikter er repræsenteret. Der var mellem tre og otte studerende i hver interviewgruppe. Deltagerne var

Karrieredrømmene er drevet af forventninger om høj aktivitet, stor variation og positiv effekt af de studerendes handlinger, hvilket de som udgangspunkt ikke forbinder med at arbejde med ældre.

overvejende yngre kvinder, hvilket afspejler den typiske studerende på sundhedsuddannelserne.

Interviewguiden er inspireret af filosofen Axel Honneths sociologiske teori om anerkendelse (2006) samt af internationale artikler omhandlende studerendes holdninger til at arbejde med ældre.

Spørgsmålene om anerkendelse fokuserer primært på de studerendes egen kamp for social og individuel anerkendelse. Studerende, som er ved at færdiggøre deres studium, er desuden blevet spurgt, om

deres holdninger til ældre har ændret sig under uddannelsen, og om hvilke forhold der i så fald har haft indflydelse på dette.

Muligheden for "at gøre en forskel" har betydning for karrierevalg

Vi fandt, at de studerendes karrieredrømme primært er drevet af en interesse for "at gøre en forskel". Når der bliver talt om "at gøre en forskel", handler dette om at se fremskridt eller forandringer hos patienterne. Karrieredrømmene er drevet af forventninger om høj aktivitet, stor variation og positiv effekt af de studerendes handlinger, hvilket de som udgangspunkt ikke forbinder med at arbejde med ældre. Disse drømme er kendetegnende for alle – uanset uddannelsesretning, eller om de studerende er først eller sidst i deres studium. De studerende beskriver, at deres selvtillid vokser, og deres faglighed øges, når de oplever at kunne gøre en forskel for andre.

Oplevelsen af "at gøre en forskel" i arbejdet synes således at være en afgørende kvalitet for at kunne udvikle sig som sundhedsprofessionel. Dette blev blandt andet udtrykt gennem en tydelig skepsis over for at arbejde med mennesker med angiveligt manglende fysiske eller psykiske udviklingsmuligheder og gennem et modsvarende ønske om gerne at ville se åbenlyse fremskridt og være med til at understøtte forandringer, når de studerende i fremtiden skulle arbejde som plejere, behandlere, undervisere og vejledere.

Alt dette blev ikke associeret med at arbejde med ældre mennesker: "[...] du kan nå at ændre noget ved dem, de yngre. Der føler jeg... Der gør man en mega forskel". Udtalelser som denne går igen i interviewene. At arbejde med ældre bliver generelt ikke værdsat og synes ikke så vigtigt, hvilket forklares med, at de ældre jo alligevel

er på vej til at dø: "Det ved jeg ikke, om det bare er, sådan det er med ældre mennesker, at man tænker: De er alligevel også på vej herfra, og de har oplevet det, de skal, hvor det har de unge mennesker ikke."

Der er dog ikke kun negative holdninger til at arbejde med ældre i interviewmateriale. Nogle studerende, som er ved at færdiggøre deres studium, tilkendegiver, at de finder arbejdet med ældre interessant og udfordrende. Udsagn som: "Det giver så meget mening at træne med de ældre", "Det er spændende, at de ældre har en historie med sig" og "Hvis man gad lytte til dem, kunne man lære en masse" bliver også udfoldet i interviewene. Men selvom de studerende også omtaler ældre mennesker positivt, drømmer de ikke om at arbejde med dem efter færdiggørelse af deres uddannelse.

Som studier af sygepleje-karrierevalg indikerer, bliver de studerende socialiseret ind i et sundhedssystem, hvor helbredelse værdsættes højere end pleje, hvorfor ældrearbejde ikke ses som en attraktiv mulighed (Abrahamsen, 2015; Brown, Nolan, & Davies, 2008). På trods af, at de studerende ikke kan undgå at møde gamle mennesker i deres fremtidige professionelle praksis, medmindre de vælger at arbejde med børn eller fødende kvinder (de gamle patienter findes i alle andre hospitalsspecialer) indeholder de studerendes forventninger til et job med ældre mennesker tydelige forestillinger om manglende muligheder for karriere og personlig udvikling, manglende variation i opgaverne, samt problematiske organisatoriske forhold i de danske kommuner. De studerende tænker først og fremmest arbejdet med ældre som noget, der foregår i primærsektoren, hvis faglige ry ikke er det allerbedste: her står man efter sigende meget alene, der mangler faglig sparring og udvikling.

"Det er det der med, at man måske ikke på samme måde bliver tvunget til at være fagligt helt oppe på beatet. (...) Der kan man godt lidt gå og gøre det som, som, som man plejer, og som man har gjort i 100 år (...). Altså jeg startede jo med at [spørge]: Hvor er retningslinjerne henne? Der er ingen retningslinjer her. Nå okay, hvordan ved I så, hvad I skal gøre? Jamen, vi [sygeplejersker] gør da bare."

"At gøre en forskel" giver anerkendelse

I et anerkendelsesperspektiv motiveres de studerende på de sundhedsfaglige uddannelser af ønsket om at gøre en forskel. Nogle studerende udtaler: "Jeg har brug for at mærke, at den handling – eller den sygepleje man udøver – at den faktisk på en eller anden måde har nytte", og: "Så jeg føler, jeg får brug for at få nogle succesoplevelser, for at jeg kan tro på, at jeg kan". Hvorvidt det er effekten af handlingerne, der opleves forskelsgørende, eller modtagernes positive holdninger til de handlinger, der iværksættes, er underordnet. Det væsentlige er, at de studerendes handlinger bliver værdsat af modtagerne, således at de studerende oplever, at de gør en forskel.

Den canadiske filosof Charles Taylor (2003) argumenterer for, at et tydeligt artikulert behov for kvalificerede sundhedsprofessionelle i ældresektoren ikke er nok til at overbevise de studerende om, at deres fremtidige karriere er i behandling og pleje af ældre patienter (Raffnsøe-Møller, 2002). I søgningen efter mening lader de studerende sig styre af egne og samfundets normer og værdier – og ikke af et højere samfundsmæssigt formål som at tage vare på den ældre befolkning. Taylor ville kalde dette formål "et fælles gode" forstået som noget, der faktisk kommer alle til gavn – blot ikke på den hurtige, meget synlige måde. De studerende søger

Hvis forventningerne til de fremtidige jobs skal indfries hos studerende ved de sundhedsfaglige professionsuddannelser, skal jobbet indeholde variation, udviklingsmuligheder samt et klart potentiale for at kunne "gøre en forskel". Det ser de studerende ikke som en mulighed i arbejdet med ældre mennesker.

Inge Øster

Kvalitetskonsulent ved Regionernes Kliniske Kvalitetsudviklingsprogram. Tidl. lektor ved Sygeplejerskeuddannelsen, VIA University College. Tilknyttet VIA Aldring og Demens, Center for forskning. Sygeplejerske og cand.scient.san.
ingeoster1250@gmail.com

Karen Pallegaard Munk

Lektor i humanistisk sundhedsvidenskab på Aarhus Universitet og forskningsleder på VIA Aldring og Demens, Center for Forskning. Sygeplejerske, cand.psych.aut., og ph.d.

Jette Henriksen

Lektor ved Sygeplejerskeuddannelsen i Holstebro, VIA University College. Tilknyttet VIA Aldring og Demens, Center for forskning. Sygeplejerske, cand. cur. og ph.d.

bekræftelsen på de handlinger, de foretager. Det er ikke nok, at det gør patienten godt. Egne behov skal også opfyldes med henblik på selvrealisering. "At gøre en forskel" får netop også kun mening, når også den studerende selv får gevinst af handlingerne fx i form af taknemmelighed fra patienten, at patienten overlever et hjertestop, eller at patienten kan gå efter at have været lammet. Effekten skal være

synlig, tydelig og gerne målbar. På mange måder er de studerende således mere et produkt af tidsånden end af den uddannelse, de er i færd med at tage.

Klinikken har stor betydning

Efterhånden som de studerende nærmer sig afslutningen på deres studier, bliver deres holdning til ældre og ældrearbejdet mere nuanceret og bedre informeret.

Undervejs i studiet har alle studerende haft teoretisk undervisning om ældre. Det er dog ikke en undervisning, de studerende tillægger større betydning. Derimod vægter de samarbejdet med deres kliniske vejledere og deres oplevelser i klinikken i forhold til, om de har fået interesse for at arbejde med ældre. De studerende understreger, at det er alfa og omega, hvorvidt man bliver taget godt imod og taget sig godt af

i klinikken. Såfremt det ikke er tilfældet, kan det betyde, at de fravælger arbejdsområdet i deres fremtidige karriereovervejelser: "Den praktik var bare forfærdelig. Og det, tror jeg, afskrækkede mig fuldstændig fra overhovedet at komme tilbage til det område." En personlig positiv eller negativ erfaring i praktikperioderne har således stor indflydelse på, hvorvidt specialet bliver valgt til eller fra i karriereovervejelserne.

Motivationen til at arbejde med ældre synes således primært at skulle skabes i klinikken, idet de studerende tillægger den personlige erfaring i klinikken stor værdi. Det er et interessant fund i disse tider, hvor evidensbaseret viden vægtes som det allervigtigste og mest statusbærende for sundhedspraksis. Erfaringsbaseret viden ser således ud til også at spille en afgørende rolle for de studerendes beslutninger om deres fremtid. At personlig kontakt med de områder, man nærer fordomme overfor, kan virke fordomsnedbrydende, er klassisk socialpsykologisk viden (Sabroe, 1984).

Når de studerende er sammen med deres kliniske vejledere, får disse mulighed for at vise, hvorledes arbejdet med ældre faktisk kan indeholde de kvaliteter, de studerende efterspørger i forhold til deres fremtidige praksis. Her er således en opfordring og et budskab til de kliniske vejledere, men også til de ledere og politikere, der har ansvaret for de organisatoriske forhold og personaleudviklingsmæssige tilbud inden for ældreområdet.

Fremtidige perspektiver for rekrutteringen til ældrearbejdet

Vores studie byder i og for sig ikke på overraskelser i forhold til de studerendes karrieredrømme. Men studiet kan bidrage med at understrege, at samfundet i bred forstand er nødt til at imødekomme de fordringer, som de studerende har til

et attraktivt arbejde – ikke bare for de studerendes skyld, men også for de ældre patienters og deres pårørendes skyld.

De studerende efterspørger personlige og faglige udviklingsmuligheder i jobbet, hvilket de ikke forbinder med arbejdet med ældre – både ældre som gruppe og ansættelsessteder, hvor ældre er den primære målgruppe. Denne viden kan og bør selvfølgelig hjælpe undervisere og kliniske vejledere til at udvikle forløb, som kan tydeliggøre og understøtte værdien af at arbejde med ældre. Det er også en viden, som bør hjælpe undervisere til at igangsætte mere reflekterede diskussioner blandt de studerende om, hvad det egentlig vil sige at "gøre en forskel"? Men vi rejser også det spørgsmål, om det alene er en problematik, som kan løses igennem bedre undervisning og gode rollemønstre i klinikken? Kan de Taylorske "fælles goder" på dette område alene bæres igennem af dygtige undervisere på sundhedsuddannelserne? Eller kræver det også en ny og bredere samfundsmæssig fortælling om værdien af dette arbejde? Eller en ny fortælling om, at "ældre" er en meget bred målgruppe, hvoraf størstedelen faktisk er i stand til at opnå helbredelse efter sygdom. Det vil sige, at de ældre vil kunne opfylde de studerendes ønske om at se en effekt af deres indsats.

Referencer

- Abrahamsen, B. (2015). Nurses' choice of clinical field in early career. *Journal of Advanced Nursing*, 71(2), s. 304-314.
- Brown, J., Nolan, M., & Davies, S. (2008). Bringing caring and competence into focus in gerontological nursing: A longitudinal, multi-method study. *International Journal of Nursing Studies*, 45(5), s. 654-667.
- Det Strategiske Forskningsråd. (2006). *Det aldrende samfund 2030*. Forskningsstyrelsen, København.
- Honneth, A. (2006). *Kamp om anerkendelse: Sociale konflikters moralske grammatik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Neville, C., Dickie, R., & Goetz, S. (2014). What's stopping a career in gerontological nursing? Literature review. *Journal of Gerontological Nursing*, 40(1), s. 18-27.
- Raffnsøe-Møller, M. (2002). Forord. I: Honneth, A. *Modernitetens ubehag – autenticitetens etik*. Århus: Philosophia, s. 9-64.
- Sabroe, K.-E. (1984). *Socialpsykologi. Forståelsesrammer og begreber*. København: Akademisk Forlag.
- Taylor, C. (2003). *The ethics of authenticity*. Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press.

Note

- ¹ Formidlingsartikel på baggrund af originalartikel: Øster, I., Munk, K. & Henriksen, J. (2017). Career dreams among health care students: 'I want to make a difference'. *Gerontology & Geriatrics Education*, s. 1-14.